

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Francisci Baconi Baronis de Verulamio, Vice-Comitis S. Albani, Summi Angliæ Cancellarii, Opera omnia, Quæ extant: Philosophica, Moralia, Politica, Historica ...

Bacon, Francis

Francofvrti ad Moenvm, 1665

Cap. III. De fundamentis & officio doctrinæ de illustratione sermonis, sive Rhetoricæ. Appendices tres Rhetoricæ, quæ ad promptuariam tantummodo pertinent: colores boni & mali, tam simplices, quam ...

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10497643-5

ticam, etiam *Crypticam*, *Homericam*, & similes recte sunt ea inventæ, & distributæ; Neque causa videtur, cur illis immoremur.

At *Methodi Genera* hujusmodi sunt. *Partes* autem duæ; Altera de *dispositione totius operis*, vel *argumenti libri* alicujus; Altera de *limitatione propositionum*. Etenim ad *Architecturam* spectat, non solum *fabrica totius ædificij*, sed etiam *efformatio*, & *figura columnarum*, *trabium*, & *similium*. *Methodus* vero, veluti *Scientiarum* *Architectura* est. Atque hac in parte melius meruit *Ramus*, in optimis illis *Regulis* (*καθ' ἑλκὸν πρῶτον, κατὰ παντὸς, καὶ ἄντὶς*, &c.) renovandis, quam in unica sua *Methodo*, & *Dichotomis* obrudendis. Veruntamen nescio quo fato fit, ut *humanis* (sicut sæpius fingunt *Poëtæ*) *rebus pretiosissimis semper adhibeantur perniciosissimis quique custodes*. Certe conatus *Rami*, circa illam *propositionum limam*, conjecit eum in *epitomas illas*, & *Scientiarum vada*, *Auspicato*, & *felicis* cujusdam *Genij ductu* processerit oportet, qui *Axiomata Scientiarum Convertibilia* facere attentaverit, & non simul ea reddiderit *Circularia*, aut in semet recurrentia. Conatum nihilo fecius *Rami* in hac parte utilem fuisse non inficiamur.

Superfunt duæ adhuc *Propositionum Limitationes* præter eam, ut fiant *Convertibiles*: Altera de *Extensione*; altera de *Productione* ipsarum. Sane habent *Scientia*, si quis recte advertat, præter *profunditatem*, alias duas *dimensiones*; *Latitudinem* scilicet, ac *Longitudinem* suam. Ac *profunditas* quidem ad ipsarum *Veritatem*, & *Realitatem* refertur: Hæc enim sunt, quæ *soliditatem* conferunt. Quantum ad reliquas duas, *Latitudo* accipi, & *computari* potest de *Scientia* in *Scientiam*; *Longitudo* vero sumitur à *summa propositione* ad *imam* in eadem *Scientia*. Altera *fines* & *veros Scientiarum terminos* complectitur, ut *propositiones propriæ*, non *promiscue tractentur*; & *evitetur repetitio*, *excursio*, *confusio* omnis: Altera *normam præscribit*, quousque & ad quem *particularitatis gradum* *propositiones Scientiarum* sint *deducendæ*. Sane *dubium* est, quin aliquid *exercitationi*, & *Practiciæ* sit *relinquendum*; Oportet siquidem *Antonij Pij* vitium evitari, ne *simus Cumini Sectores in Scientiis*; neve *divisiones* ad *infima* quæque *multiplicemus*. Itaque qualiter in hac parte nobis ipsi *temperemus*, *inquisitione* plane *dignum* est. Videmus enim *nimum Generalia* (nisi *deducantur*) *parum informare*, quin potius *hominum Practicorum* *ludibrio* *Scientias* *exponere*, cum *nihilo magis* ad *Practicam* *faciant*, quam *Chorographia* *Ortelij* *universalis*, ad *viam monstrandam*, quæ *Londino* *ducit Eboracum*. Certe *Regulæ optimæ* *speculis ex Metallo* non *inscite* *assimulantur*, in quibus *cernuntur* utique *imagines*, sed non antequam *expolita* fuerint; Sic *juvant demum Regulæ & Præcepta*, postquam *Exercitationis* *limam* *subierint*. Quod si tamen, usque à *principio*, *Regulæ illæ* fieri possint *nitidæ*, & quasi *crystallinæ*, id *optimum* factu foret, quandoquidem *exercitatione* *assidua* *minus indigent*. Atque de *Scientia Methodi* (quam *Præ-*

dentiam Traditive nominavimus) hæc dicta sint.

Neque tamen illud prætermittendum, quod nonnulli, viri magis tumidi, quam docti, insudarunt circa *Methodum* quandam, legitimæ *Methodi* nomine haud dignam, cum potius sit *Methodus* *Imposturæ*; quæ tamen quibusdam *Ardelionibus* acceptissima procul dubio fuerit. Hæc *Methodus* ita *Scientiæ* alicujus *guttulas* aspergit, ut quis *sciolus* specie nonnulla *Eruditionis* ad ostentationem possit abuti. Talis fuit *Ars Lullij*; talis *Typocosmia* à nonnullis exarata; quæ nihil aliud fuerint, quam *vocabulorum artis* cujusque *massa*, & *acervus*; ad hoc, ut qui *voce* *artes* habeant in promptu, etiam *artes* ipsas *perdidicisse* existimentur. Hujus generis *Collectanea officinam* referunt *vetementariam*, ubi *præsegmina* multa *reperiuntur*, sed nihil quod alicujus sit *pretij*.

C A P. III.

De *Fundamentis*, & *Officio Rhetoricæ*. *Appendices tres Rhetoricæ*, quæ ad *Promptuariam* tantummodo pertinent, *Colores Boni & Mali*, tam *simplicis*, quam *Comparati*: *Antitheta* *Rerum*: *Formulæ* *minores* *Orationis*.

Venimus jam ad *Doctrinam de Illustratione Sermonis*. Ea est, quæ *Rhetorica* dicitur, sive *Oratoria*. *Scientia* certe & in se egregia & egregie à *Scriptoribus* exulta. *Eloquentia* autem, si quis vere rem æstimet, *Sapientia* procul dubio est inferior. Videmus enim, quanto *intervallo* hæc illam post se relinquat, in *verbis* quibus *allocutus* est *Mosem Deus*, cum ille *munus* sibi *delatum* propter *defectum* *Elocutionis* *recusasset*, *Habes Aaronem*, ille erit tibi *Vice Oratoris*, tu vero ei *Vice Dei*. At *fructu*, & *populari existimatione*, *Sapientia* *Eloquentiæ* cedit. Ita enim *Salomon*, *Sapiens corde* appellabitur *prudens*, sed *dulcis eloquio* *majora* *reperiet*. Haud *obscure* *innuens*, *Sapientiam* *famam* *quandam*, & *admirationem* *cupiam* *conciliare*: at in *rebus gerendis*, & *vita communi*. *Eloquentiam* *præcipue* esse *efficacem*. Ad *Artis* vero *hujus culturam* quod atinet; *Aristotelis* erga *Rhetores* sui *temporis* *Æmulatio*, atque *Ciceronis* *studium* *acre & vehemens*, illi *nobilitan-dæ* *totis viribus* *incumbens*, cum *longo usu* *conjunctum*, in *caussa* fuerunt, ut in *libris* suis de hac *Arte* *conscriptis*, se *ipfos* *vicerint*. Dein *Exempla* illa *luculentissima* *hujusce Artis*, quæ in *Orationibus* *Demosthenis* & *Ciceronis* habentur. *Præceptorum* *acumini* & *diligentiæ* *addita*, *perfectus* *ipsius* *geminarunt*. Quare, quæ in hac *Arte* *desiderari* *invenimus*, *versabantur* *potius* in *Collectionibus* *quibusdam*, quæ tanquam *Pedissequæ* *huic* *Arti* *præsto* *sint*, quam in *Disciplina* & *usu* *Artis* *ipsius*. Nam etiam tum, cum *Promptuariæ* *cujusdam* *inter* *Logicæ* *mentionem* *faceremus*, *uberiora* *ejus* *rei* *Exempla* in *Rhetoricis* *polliciti* *sumus*.

Veruntamen ut *more* *nostro*, circa *radices* *hujus Artis*, *glebam paululum* *aperiamus*, & *subigamus*; *Rhetorica* certe *Phantasia*, quemadmodum *Dialectica* *Intellectui* *subservit*. Estque, si quis *altius* *rem* *penetret*, *Officium* & *minus Rhetoricæ* non *aliud*, quam *ur rationis dictamina*

in phantasia applicet, & commendat, ad excitandum appetitum, & voluntatem. Regimen enim rationis impeti, & perturbari videmus tribus modis: Vel per illaqueationem *sophismatum*, quod ad *Dialecticam* pertinet, vel per *prestigias verborum*, quod ad *Rhetoricam*, vel per *affectionem violentiam*, quod ad *Ethicam*. Quemadmodum enim in negotiis, quæ cum aliis contrahimus, vinci quis & perduci solet, vel *Asu*, vel *Importunitate*, vel *Vehementia*; ita etiam in illa negotiatione interna, quam nobiscum exercemus, aut *argumentorum fallacis* subivimur; aut *impressionum*, & *observationum assiduitate* sollicitamur, aut inquietamur, aut *affectionum Impetu* concutimur, & rapimur. Neque vero tam infeliciter agitur cum natura humana, ut illæ artes, & facultates ad rationem deturbandam valeant, ne utiqueam vero ad eandem roborandam, & stabilendam: Verum ad hanc rem longe magis. Finis enim *Dialectica* est, docere formam argumentorum, ad præsidia intellectus, non ad insidias. Finis itidem *Ethica*, affectus ita componere, ut rationi militent, non autem eam invadant. Finis denique *Rhetorica*, Phantasiam implere observationibus & simulacris, quæ rationi suppetias ferant, non autem eam opprimant. Abusus enim artis ex obliquo tantum interveniunt, ad cavendum non ad utendum.

Quapropter in Platone summa fuit iniquitas (licet ex non immerito erga *Rhetores* sui temporis odio orta), cum *Rhetoricam* inter artes voluptarias collocavit eam simile esse dicens *Coginaria*, quæ non minus cibos salubres corrumpere, quam in salubres gratiores redderet, condimentorum varietate, & deliciis abutens. Absit autem, ut oratio non frequentius versetur in rebus honestis ornandis, quam in turpibus obliendis: Hoc enim ubique præsto est: Siquide nemo est, quin honestius loquatur, quæ aut sentiat, aut faciat. Sane à Thucydide optime notatum est, tale quidpiam solitum fuisse *objici Cleoni*; quod, cum semper deteriorem partem tueretur, in hoc multus esset, ut eloquentiam, & sermonis gratiam carperet. Probe quippe, cum sciret, de rebus sordidis, & indignis non posse quempiam pulchre loqui, at de rebus honestis, facillime. Eleganter Plato (licet jam in *Trivio* decantetur) *Virtus si confici daretur, ingentes sui amores concitaret*: At *Rhetorica* virtutem, & bonum depingit plane, & reddit quasi conspicuum. Cum enim corporea effigie, illa sensui monstrari nequeant, superest ut per ornatu verborum, Phantasia, representatione, quantum fieri potest, viva, coram sitantur. Siquidem mos Stoicorum, a. erito dirisus est à Cicerone; qui concisis & argutis sententiis & conclusionibus, virtutem animis hominum imponere satagebant, quæ res parvum habet cum phantasia, & voluntate consensum,

Porro, si affectus ipsi in ordinem compulsi, & rationi prorsus morigeri essent; verum est, nullum magnopere futurum persuasionum & insinuationum, quæ aditum ad mentem præbere possit, usum; sed satis fore, si res ipsæ nude, & simpliciter proponantur, & probentur. Verum affectus contra, tantas secessiones faciunt, quin etiam tantas turbas, & seditiones movent, (secundum illud,

— *Video meliora, proboq;*

Deteriora sequor —

ut ratio prorsus in servitutem, & captivitatem ab-

tepta foret, nisi Eloquentiæ Suada efficeret, quominus Phantasia à partibus affectionum staret, sed potius opera ejus, fedus in eatur inter rationem, & phantasia, contra affectus. Notandum est enim, affectus ipsos ad bonum appetens semper ferri, atque hac ex parte aliquid habere cum ratione commune: verum illud interest, quod affectus inveniuntur præcipue bonum, in presentia; Ratio præcipue in longum, etiam futurum, & in summa. Ideoque cum qua in presentia obversentur, impleam Phantasiam fortius, succumbit plerumque ratio, & subjugatur. Sed postquam eloquentia, & suasionum vi effectum lit, ut futura & remota constituantur, & conspiciantur tanquam presentia, tum demum abeunte in partes rationis phantasia, ratio fit superior.

Concludamus igitur non debere magis vitio verti *Rhetorica*, quod deteriorem partem cohonestare sciat; quam *Dialectica*, quod Sophismata concinnare doceat. Quis enim nescit contrariorum eandem ratione esse, licet usu opponantur? Porro non eo tantum differat *Dialectica* à *Rhetorica*, quod (ut vulgo dicitur) altera instar pugni, altera instar palmæ sit; (altera scilicet presse, altera fule tractet) verum multo magis, quod *Dialectica* rationem in suis Naturalibus; *Rhetorica*, qualis in opinionibus vulgi sita est, consideret. Prudenter igitur Aristoteles *Rhetoricam* inter *Dialecticam*, & *Ethicam* cum *Politica*, collocat, cum ex utroque participet. Siquidem probationes, & demonstrationes *Dialectica*, universis hominibus sunt communes, at probationes & suasiones *Rhetorica*, pro ratione auditorum variari debent, ut quis tanquam Musicus, auribus diversis se accommodans, sit demum.

Orpheum in Sylphibus, inter Delphos Arion.

Quæ quidem applicatio, & variatio orationis (si quis eius perfectionem, & culmen desideret) eo usque extendi debet; ne si eadem ipsa apud diversos homines sint dicenda, apud singulos tamen aliis atque aliis verbis sit utendum. Quanquam hac parte eloquentiæ (Politica scilicet & Negotiosa, in privatis sermonibus) maximos oratores plerumque destitui certum sit dum ornatum; & formulas elegantes orationis captantes, volubili illa applicatione, & characteribus sermonum, quibus versus singulos uti consultius foret, excidunt. Certe, non abs re fuerit, circa hoc ipsum, de quo nunc dicimus, novam instituire inquisitionem, eamque nomine *Prudentiæ sermonis privati* indigitare, atque inter *Desiderata* reponere. Rem certe, quam quo attentius quis recogitet, eo plaris faciet. Utrum vero hæc inter *Rhetoricam*, an *Politica* collocetur, haud magni refert.

Descendamus modo ad *desiderata* in hac arte, quæ ut ante diximus) ejus sunt generis, ut pro *Appendicibus* potius censeri debeant, quam pro *portionibus artis* ipsius, & pertinet omnia ad *Promptuariam*. Primo igitur non invenimus, qui prudentiam illam, simul & diligentiam, Aristotelis, bene perfectus sit, aut suppleverit. Hic nimirum cepit colligere, *signa popularia*, sive *colores boni, ac mali appetentis, tam simplicis, quam comparati*, qui sunt veteri *Sophismata Rhetorica*. Sunt autem eximii usus, præsertim ad negotia, & prudentiam sermonis privati. Labores vero Aristotelis circa colores istos in tribus claudicant. Primo, quod cum multi sint, paucos admodum recenseat. Secundo, quod *Elenchos* suos non habeant adjunctos. Tertio, quod videtur ille

usum eorum ex parte ignoralle. Ulius enim eorū, non magis ad probandum, quam ad efficiendum, & comovendum subseruit. Complures siquidem loquendi formulæ, quæ idem significant, variè tamen efficiunt. Nam longe fortius penetrat, quod acuminatū est, quam quod obtusum; licet in ipsa percussione vires æqualiter indantur. Nemo est certe, qui non magis afficiatur, audiens, *Inimici tui de hoc viros triumphos agent*

Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atrida:

quam si simpliciter dicatur, *Hoc rebus tuis incommodabit*. Itaq. mucrones isti, & aculei sermonum, minimè sunt negligendi. Cum vero hanc rem, ut *Desideratam*, proponamus, ex consuetudine nostra, illam *Exemplis* fulciamus: *Præcepta* enim minus rem illustraverint.

Exempla colorum boni & mali, tam simplicis, quam comparati.

Sophisma.

1. *Quod laudant homines, & celebrant, Bonum, quod vituperant, & reprehendunt, Malum.*

Elenchus.

Fallit *Sophisma* qua: uor modis, scilicet, Aut propter ignorantiam: Aut propter malam fidem, Aut propter studia & factiones: Aut propter ingenia laudatorum, & vituperatorum. Propter ignorantiam, Quid vulgi iudicium ad examen boni & mali? Melius Phocion, qui, cum populus ei præter solitum applauderet, quæsiuit, *Nam forte deliquisset*: Propter malam fidem: Laudantes enim & vituperantes suam rem sæpius agunt, neque loquuntur ut sentiunt.

Laudat venales, qui vult extrudere, merces.

Item: *malum est, malum est, inquit Emptor: sed cum recesserit, tum gloriabitur.* Propter factiones, Cuius enim patet, consuescere homines, eos qui suarum partium sunt, immodicis efferre laudibus; qui autem contrariarū sunt, infra meritum deprimere, Propter ingenia: Alii enim natura facti sunt, & compositi ad adulationem fervilem: Alii contra momi & tetrici: Ut laudando & vituperando, suis *Ingeniis* tantum obscudent, parum de veritate solliciti.

Sophisma.

2. *Quod etiam ab inimicis laudatur, magnum bonum: quod vero etiam ab amicis reprehenditur, magnum malum.*

Sophisma fundamento hoc niti videtur, quod quæ in gratiis & contra animi nostri affectum & propensionem loquimur, ea ipsa vim varietatis à nobis extorquere, facile creditur.

Elenchus.

Fallit *Sophisma* propter astutiam, tam inimicorum quam amicorum. *Inimici* enim laudes quandoque tribuunt, non invite, nec à vi veritatis coacti, sed eas tamen deligentes, quæ inimicis suis invidiam & pericula conflare possint. Itaque apud Græcos superstitione quædam invaluit, ut crederent, si quis ab altero laudaretur, animo malevolo, & proposito nocendi, *naribus ejus pistulam annasii solere*. Fallit iterum, quia laudes interdum impertiunt *inimici*, tanquam præfatiunculas quasdam, ut postea liberius & malitiosius calumniarentur. Ex altera parte, fallit etiam hoc *Sophisma* propter astutiam *Amicorum*. Solent enim & illi vitia amicorum interdum agnoscere, & prædicare, non

quod aliqua vis Veritatis eos cogat; sed ea eligentes quæ minimū amicos suos lædere possunt, ac si cætera quidem viri optimi essent. Fallit iterum, quia *Amici* quoque reprehensionibus suis (sicut de *Inimici* laudibus diximus) tanquam præfatiunculis quibusdam utuntur, quo paulo post in laudes effusius excurrant.

Sophisma.

3. *Cuius privatio bona id ipsum Malum: cuius Privatio mala, id ipsum Bonum.*

Elenchus.

Fallit *Sophisma* duobus modis: Aut propter comparationem boni & mali: Aut propter successionem boni ad bonum, aut mali ad malum. Propter comparationem: Si bonum fuerit generi humano, privati esu glandium, non sequitur, quod malus ille erat; sed *Dodona* bona, *Ceres* melior. Neque si malum fuit Populo Syracusano, Dionysio Seniore privati, sequitur quod Dionysius ille bonus fuerit; sed minus malus, quam Junior. Propter *Successionem*: Etenim privatio boni alicujus non semper dat locum malo, sed quandoque majori bono: ut cum flos decidit, fructus succedit. Nec privatio alicuius mali dat semper locum bono, sed interdum majori malo. Nam sublato inimico Clodio, Milo simul & segetem gloriæ perdidit.

Sophisma.

4. *Quod bono aut malo vicinum est id ipsum item bonum, aut malum: quod vero remotum est à bono, malum, quod à malo, bonum.*

Habet hoc scire rerum natura, ut quæ natura sua conveniunt, etiam locis conveniant, quæ vero contrariæ natura sunt, etiam intervallis distent: Cum singula, amica sibi associare, inimica summoveere gaudeant.

Elenchus.

Sed fallit *Sophisma* tribus modis: Primo propter destitutionem, secundo propter obscuritatem, tertio propter protectionem. Propter destitutionem: Fit, ut quæ in tuo genere amplissima sunt, & maxime excellunt, omnia, quantum fieri potest, ad se trahant & in vicino quæque posita destituant, ac quasi inedia conficiant. Itaque in propinquo arborum grandium virgulta nunquam læta reperies. Recte etiam ille, *Devotus servus maximo servus*. Nec male cavillatus est, qui inferius famulitium in Aulis Principum, *Festorum vigilis* comparavit; quæ Festa sua in proximo attingunt, ipsæ autem jejuniis addicuntur. Propter obscuritatem: Etenim & hoc habent quæque, in suo genere, præstantissima, ut licet proxima non extenuent, aut destituant, tamen obscurent, & obumbrent. Quod etiam de Sole notant Astronomi, quod si scilicet aspectu bonus conjunctione & approximatu malus. Propter protectionem: Nam non solum res coeunt & congregantur propter consortium, & naturæ similitudinem, sed etiã malum (præsertim in civilibus) confugit ad bonum, ut lateat, & protegatur. Itaque scelerati homines perunt *Alyla Divorum*, & vitium ipsum se in virtutis umbram recipit;

Sape lateat vitium proximitate boni.

Contra & bonū se aggregat ad malum, non propter consortium, sed ut illud convertat, & reformet in bonum. Itaque & medici magis accedunt ad ægrotos, quam ad sanos; & Servatori nostro objectum est, quod *Conversaretur cum publicanis & peccatoribus*.

Sophisma

Sophisma.

5. Cui cetera partes, vel secta, secundas unanimiter deserunt, (cum singula Principatum sibi vendissent) melior reliquis videtur: Nam primas quaque ex zelo videtur sumere, secundas autem ex vero & merito tribuere.

Ita Cicero argumentatur, sectam Academicorum, quæ Acataleptiam tenuit, Philosophiâ fuisse præstantissimam. Interrogo enim (inquit) Stoicû, quæ secta sit potior; ille suam ceteris anteponet: Deinde qua secundas teneat, Academicam fatebitur. Age similiter cum Epicuro; (qui Stoici vix aspectum toleraverit) postquam suam Sectam collocavit in summo, collocabit Academicam in proximo. Similiter, vacante dignitate aliqua, Princeps si competitores singulos interrogaret, quem post se potissimum commendare vellent, verisimile est, secunda illorum vota, in eum qui præcipue dignus, & optime meritis fuerit, concursum.

Elenchus.

Fallit *Sophisma* propter *Invidiam*. Solent enim homines, proxime post se & factionem suâ, in eos inclinare & propendere, qui reliquorum maxime sunt nerves & imbelles, qui; eis minimum molestiæ exhibuerunt; in odium illorum, qui illis plurimum insultarunt, aut incommodarunt.

Sophisma.

6. Cujus excellentia vel exuperantia melior, id toto genere melius.

Huc pertinent formula illa usitata; *Ne pervagemur in generalibus: Conferamus particularem aliquem cum particulari.* &c.

Elenchus.

Videtur hoc *Sophisma* latis nervosum; & magis *Dialecticum* quiddam, quam *Rheticum*. Artamen interdum fallit. Primo, quia sunt tres haud paucæ, periculo plurimum obnoxie; quæ tamen, si evadant, ceteris antecellunt. Ita ut genere sint deteriores quia sæpius periclitantur & excidunt; Individuo autem nobiliores. In hoc numero est *Gemma Martia*, de qua Gallicum Adagium, *Filius Parisiorum & Gemma Mensis Martij*, si ex illis evadat unus erit instar decem aliorum. Adeo ut in genere *Gemma Martij* præstet, sed tamen in individuo optima *Gemma Martij* optime *Gemma Martij* præferatur. Fallit secundo propter naturam rerum, in aliquibus generibus aut speciebus magis æqualem, in aliquibus magis inæqualem. Quemadmodum in observationem venit, climata calidiora generaliter ingenia producere acutiora; at in frigidioribus ingenia illa, quæ eminent, etiam acutissimis calidarum regionum præstare. Similiter, in exercitiis compluribus, si res duello inter singulos transigeretur, fortasse ad unam partem accederet Victoria, si copias universis, in alteram. Etenim excellentiæ; & exuperantiæ casum recipiunt, at genera natura, aut disciplina reguntur, Quinetiam in genere, metallum lapide pretiosius Artamen Adamas præcellit auro.

Sophisma.

7. Quod rem integram servat, bonum; Quod sine recepto est, malum: Nam si recipere non posse, impotentia genus est, Potentia autem bonum.

Hinc confinxit Æsopos fabulam de duabus ranis; quæ in magna siccitate, cum aqua ubiq; deficerent, deliberarunt, quid sibi demum agendum esset. Prior autem; *Descendamus* [inquit] *in puteum*

profundum, neq; enim verisimile est ibi aqua defueram. Cui altera ita regegit; *Quis si forte ibi quaque aqua deficiet, quomodo exinde rursus ascendere poterimus?* Firmamentum autem hujus *sophismatis* est; Quod actiones humanæ adeo sint incertæ, & periculis expositæ, ut illud optimum videatur, quod plurima habeat effugia. Huc spectant formula illæ, quæ in usu sunt. *Obligarum plane & obstrictum reddes; Non tantum, quantum voles; sumes ex fortuna.* &c.

Elenchus.

Fallit *Sophisma* primo, quia in actionibus humanis fortuna urget, ut aliquid demum decernatur. Etenim ut eleganter à quopiam dictum est; *Etiā non statueret, est aliquid statueret:* Adeo ut læ penultimo consilii suspensio pluribus nos implicet necessitatibus, quâ si aliquid statuissemus. Videtur autem iste morbus quidam animi, similis ei, qui reperitur in avaris: Sed translatus à cupiditate retinendi opes, ad cupiditatem retinendi arbitrii & potestatem. Siquidem avarus frui non vult, ne quid detrahat de summa; Ita & huiusmodi scepticus nil exequi vult, ut omnia ei sint integra. Fallit secundo, quia necessitas, & illud (quod ajunt) *facta est alea.* Stimulos addit animis: sicut inquit ille; *Ceteris pares necessitate certe superiores estis.*

Sophisma.

8. Quod quis culpa sua contraxit, maius malum; quod ab externis imponitur, minus malum.

Hujus rei causa est, quod morsus conscientie adversa conduplicet; Contra conscientium sibi esse, quod culpa quis vacet, magnū præbet in calamitate solatium. Itaq; Poëta ea pathemata maximè exgetant, tanquam desperationi propiora, ubi quis se in ipsum accuset, & discrutiet;

Seque unum clamat causamque caputque malorem.

Contra, calamitates virorum insignium elevat & diluit innocentie & meriti conscientia. Porro cum malum ab aliis intetatur, habet quis, quod libere conqueri possit, ut de dolores sui exhalat, neq; cor suffocent. Etenim iis, quæ ab injuria hominū profecta sunt, indignari solemus, aut ultionem meditari, aut denique Nemesim Divinam vel implorare, vel expectare; Quinetiam, si à fortuna ipsa inflictum quid sit, tamen datur quædam cum fati ipsi expostulatio;

Atque Deos, atque Astra vocat crudelia Mater.

Contra, ubi quis malum aliquod sua culpa contraxerit, stimuli doloris introvertuntur, animumque magis vulnerant, & confodiunt.

Elenchus.

Fallit istud *Sophisma*, primo propter *spem*; quæ malorum magnum est Antidotum. Etenim culpæ emendatio, sæpe in nostra potestate sita est; Fortune vero minime. Itaque Demosthenes non semel civis suos hujusmodi verbis affatus est; *Quod ad præterita pessimum, id ad futura optimum est. Quid hoc tandem sit? Hoc ipsum scilicet, quod vestra incuria & culpe vestra male se habeant: Nam si vos officio vestro per omnia perfundi essetis, & nihilominus Status vester, ut nunc, laborasset, ne spes quidem reliqua esset, eum futurum aliquando meliorem. Cum vero Errores vestri in causa pessimum fuerint; considerandum plane, Vos, illis emendatis, primum statum vestrum recuperaturos.* Similiter Epicetus de gradibus tranquillitatis animi verba

faciens; Infirmum locum illis attribuit, qui alios accusant: Superiorem iis, qui se ipsos: Supremū vero illis, qui nec alios, nec se ipsos. Fallit secūdo, propter infitam animis humanis superbiam, qua ægre adducuntur homines, ut errores proprios agnoscat. Hoc vero ut evitent, patientiam adhibent longe majorem, ut in iis malis, quæ culpa sua contraxerunt. Etenim, quemadmodum fieri videmus, ut cum culpa admīssa sit, neq; de Auctore constiterit, supra modum excandescant homines. & tumultuentur: quod si postea in noticiam pervenerit, culpam illam ad filium, aut uxorem, aut gratiosum aliquem pertinere, statim sedantur turbæ, & consulescunt. Eodem modo fit, cum res aliqua accidit, propter quam necessitas incumbit, culpam in nos ipsos recipiendi. Id quod in mulieribus sæpissimè conspicitur, quæ si quid infelicitate egerint, contra consensum parentum, aut amicorū, quæcumq; infortunium sequatur, illud sedulo dissimulabunt.

Sophisina.

9. Gradus privationis major videtur, quam Gradus diminutionis: & rursus gradus inceptiois major videtur quam gradus incrementi.

Canon est in Mathematicis: nullas esse rationes incommensurabiles. Itaq; gradus nullitatis, & quidditatis, majores videntur gradibus incrementi, & decrementi. Sicut monoculo durius est, unum perdere oculum, quam utrumq; oculum habenti. Similiter, complures liberos habenti, gravius est, ultimum, qui superstes fuerit, filium amittere, quam reliquos priores. Itaq; & Sybilla, cum duos priores libros combussisset, pretium tertii duplicavit: Si quidem illius amissio gradus fuisset privationis, non diminutionis.

Elenchus.

Fallit Sophisma primo, propter eas res, quarum usus in sufficientia quadam, sive competentia, hoc est, Quantitate determinata, consistit. Si quis enim obligetur pœnaliter ad solutionem certæ pecuniæ summæ, ad diem certum, gravius ei fuerit, nummo unico aureo carere, quam si, posito quod ille unicus parari non potuerit, deessent etiam decem alii. Similiter in decoctionibus fortunarum, damnosior videtur gradus obærationis, qui primus sortem minuit; quam extremus, qui ad egestatem redigit. Huc spectant formulæ illæ usitatæ; *Sera in fundo parsimonia: Parum interest, utrum nihil habeas, an quod nihil juvet, &c.* Fallit secundo, propter illud Principium in natura; quod corruptio unius, sit generatio alterius. Adeo ut gradus ipse privationis ultimæ, minus interdū incommodet, quoniam ansam & stimulum præbet novæ alicui rationi ineundæ. Vnde etiam Demosthenes sæpius conqueritur apud Cives suos; *Conditiones minus utiles, & honorificas, quas à Philippo impositas subibant, nihil aliud esse, quam alimenta quadam ipsorum ignavia & socordia; ut multo iis fuisset satius illis omnino carere; propterea quod hoc patio industria illorum melius acui possit ad alia paranda remedia.* Novimus certe Medicum quendam, qui, mulieribus delicatis, querentibus se male habere sed tamen à medicamentis omnibus abhorretere, solebat dicere, non minus facete, quam morose: *Vobis omnino opus est, ut deterius valeatis, quo medicamenta, etiam qualibet, libenter toleretis.* Quintum etiam ipse gradus privationis, sive indigentia ul-

ti, salutaris esse possit, non tantum ad excitandam industriam, verum etiam ad inperandam patientiam.

Quod ad secundum membrum hujus Sophismatis illud eodem, quo prius, fundamēto (de gradibus quidditatis & nullitatis) nititur. Hinc tanta usurpantur, de initiis negotiorum, præconia.

Dimidium facti, que bene cepit, habet, &c.

Hinc Astrologorum superstitio, qui iudicium faciunt de dispositione aut fortuna hominis, ex momento sive articulo natiuitatis, aut conceptus.

Elenchus.

Fallit sophisma primo, quoniam in nonnullis primæ rerum inceptiois nihil aliud sunt, quam quæ Epicurus, in Philosophia sua, appellat *remota*, id est, rudimenta quædam, quæ nihili sunt, nisi inerentur, aut provehantur. Itaq; in hoc casu, gradus secundus dignior videtur & potentior, quam primus: Quæmadmodū in plaustris, equus qui penultimus est, plus confert ad motum plaustris, quam primus. Etiam non inepte dici solet; *Convitium regesum, illud esse, quod pugna sit reum.* Prius enim fortasse prætervolaturum fuisset. Itaque prius malo principium dedit, sed posterius modum abstulit. Fallit Sophisma secundo, propter dignitatem perseverantiæ; quæ in progressu, non in aggestu sita est. Etenim calus aut natura, primum impetum progignere possunt, at affectus tantummodo maturus, & iudicium, constantiam. Fallit tertio in iis rebus, quarum natura, & cursus ordinarius in contrarium rei inceptæ fertur. Ita ut prima inceptio perpetuo evacuetur, nisi vires continentur. Quæmadmodū in formulis illis usitatatis dicitur; *Non progredi est regredi; Et, Qui non proficit, desinit:* Ut in cursu in adversum montis; Remigatio in adversum vergitis; At contra, si in declivi montis motus incipiat, aut secundo Flumine remigatio fiat; tum gradus inceptus lōge potiores partes tenet. Potro iste color, non tantū extenditur ad gradum inceptiois, qui sit à potentia ad actum, comparatum cum gradu, qui sit ab actum ad incrementum: Verum etiam ad gradum qui sit ab Impotentia ad potentiam, comparatum cum gradu, qui sit à potentia ad actum. Etenim gradus ab Impotentia ad potentiam, major videtur, quam à potentia ad actum.

Sophisma.

10. Quod ad veritatem refertur, majus est: quam quod ad opinionem. Modus autem & probatio ejus, quod ad opinionem pertinet, hæc est, quod quis, si clam putaret fore, facturus non esset.

Ita pronunciant Epicurei de felicitate Stoicorum, in virtute collata, quod similis sit felicitate Histonis in Scena, qui si à Spectatoribus, & plautu eorū destitueretur, animis statim concideret. Itaq; virtutem per ignominiam, bonum theatrale vocant. Aliter fit in divitiis, de quibus ille,

Populus me sibilat; At mihi plando.

Idem in Voluptate,

— Grata sub imo

Gaudia corde premeus, vultu simulante pudorem.

Elenchus.

Fallacia hujus Sophismatis subtilior paulo est: licet responsio ad exemplum, quod adducitur, facilis. Neque enim virtus eligitur propter auram popularum. Cum etiam illud præceptū sit, *Ut quis ma-*

sine omnium se ipsum revereatur. Ita ut vi bonus, idem fuerit in solitudine, idem in theatro. Licet forte intendatur virtus non nihil per laudes, quemadmodum calor augetur per reflexionem. Sed hoc suppositionem negat, non fallaciam redarguit. *Elenchus* vero talis est. Dato, quod virtus (praesertim ea, quae labores & conflictus subit) non eligeretur, nisi quod laudes & fama eam comitari soleant; haud inde sequitur, quod appetitus, & motus ad virtutem non sit praecipue propter se. Siquidem fama, possit esse causa tantum impulsiva, aut sine qua non, neutquam efficiens, aut constituens. Exempli gratia: Si duo fuerint equi, quorum unus, calcariibus non admotis, quae vis haud segniter praestaret alter calcariibus admotis, priorem longe superaret: Posterior iste (arbitror) palmam referet, & pro eo meliore iudicabitur. Neque quoniam iudicii sani commoverit formula illa: *Apais estum equum, cuius spiritus sui sunt in calcariibus.* Quandoquidem enim instrumentum ordinatum equitanti sit calcari, neque ullo modo oneri aut impedimento ei sit; non minoris propterea aestimandus est equus, qui calcari incitatur: Neque etiam ille alter, qui absque calcariibus mira praestet, eo ipso melior; sed delicatior tantum habendus est. Similiter gloria & honor, virtuti, pro stimulis & calcariibus, subserviunt: Ac licet virtus, sine illis, paulo futura esset languidior; tamen cum semper illa praesto sint ei, etiam non invitata; nil officit, quo minus virtus propter se quoque expectatur. Itaque recte redarguitur illa positio: *Nota eius rei, quod propter opinionem, & non propter veritatem eius, haec est, quod quis, si clam putaret fore, facturus non fuisset.*

Sophisma.

11. *Quod opera & virtute nostra partium est, maius bonum; Quod ab alieno beneficio, vel ab indulgentia fortuna delatum est, minus bonum.*

Causae huius rei haec sunt. Primo, propter *spem de futuro*. Siquidem in aliorum gratia, aut fortunae ipsius ventis secundis, non multum inest certitudinis; Propria vero industria, aut virtus, semper domi adiunt. Adeo ut, postquam boni quid nobis hoc modo paratum fuerit, maneant etiam eadem instrumenta, in novos usus parata, quin & consuetudine & facilius reddita validiora. Secundo, quia quod *alieno beneficio adipiscimur*, eius etiam *aliis debuit esse sumus*; cum, quae per nos ipsi comparaverimus, nihil operis secum trahant. Etiam si quid indulgentia Divina in nos cumulaverit, retributionem quandam erga Dei bonitatem efflagitat, quod homines pravos & improbos mordet, ubi in priore genere illud Prophetae uluveniat *Letantur, & exultant immolant plagis suis, & sacrificat reti suo.* Tertio, quia *ea, quae a virtute nostra minime profecta sunt, nulla sequitur laus & existimatio.* Quae enim felicitatis sunt, admirationem quandam pariunt, laudem minime. Sicut ait Cicero ad Caesarem: *Qua miremur, habemus; quae laudemus, expectamus.* Quarto, quia quae, *industria propria* acquiruntur, eum *laboribus & contentione* fere conjuncta sunt; quod nonnullam habet in se *Suaavitatem*, uti Salomon, *Suaavis cibus a venatu.*

Elenchus.

At quatuor inveniuntur *colores oppositi*, qui rem in contrariam partem inclinant; possintque esse prioribus instar *Elenchorum*. Primo, quia *felicitas*

videtur esse *signum quoddam, & character favoris divini*; & propterea, tum in nobiliter ipsis confidentiam & alacritatem generat, tum apud alios auctoritatem & reverentiam. Felicitas autem illa etiam fortuita complectitur, ad quae virtus aegre aspirat; Veluti cum Caesar ad Navis Gubernatorem, animos addendo, dixit: *Caesarem portas, & fortunam ejus.* Quod si dixisset, *Caesarem portas, & virtutem ejus*, frigidum proflus fuisset solatium periclitanti in procella. Secundo, quia *ea, quae virtute aut industria procedunt, sunt imitabilia*, & aliis patent; cum felicitas sit res inimitabilis, & prerogativa quaedam hominis individui. Itaque, in genere videmus, res naturales artificialibus praeponi, quia imitationem non recipiunt. Quod enim imitabile est, potentia vulgatum est. Tertio, quae ex felicitate proventunt, *bona videntur gratuita, nec laboribus empta*; atque virtute propria, pretio veluti acquiruntur. Itaque eleganter Plutarchus, de rebus Timoleontis, hominis longe fortunatissimi, cum rebus Agesilai & Epaminondae, qui uno aeo vixerunt, comparatis, dixit: *Illas Homeri Carminibus fuisse similes, quae cum alias excellent, sponte etiam fluere videantur, & quasi Genium sapere.* Quarto, quia, quod *praeter spem aut praeter expectatum contingit, gratius, & maiore cum voluptate in hominum animos insinuat.* Illud vero neutriquam competit us, quae propria cura & ambitu comparantur.

Sophisma.

12. *Quod ex pluribus constat & divisibilibus, est majus eo, quod paucioribus, & magis unum: Nam omnia per partes considerata, majora videntur: Quare & plurimas partium, magnitudinem praefert: Fortius autem operatur pluralitas partium, si ordo absit: Nam induci similitudinem infiniti, & impedit comprehensionem.*

Sophisma istud videtur etiam primo intuitu fallax, & quasi palpabile; Siquidem, non pluralitas partium tantum, sed majoritas earundem poterit constituere totum auctius. Artamen abripit hoc ipsum *sophisma* saepius phantasia; quae etiam insidiatur sensui. Etenim aspectui brevis videtur via in planitie, ubi nihil intercurrat quod visum frangat, quam in tali tractu terrae, ubi simul conspiciuntur arbores, aut aedificia, aut aliud aliquod signum, quod spatium metiri & dividere possit. Sic homini bene nummato, postquam arcas suas, & marsupia dividerit, & digesserit, major etiam quam antea subit divitiarum phantasia. Habet etiam vim in amplificationibus, si res in plures portiones dividatur, atque singulae seorsum tradentur. Hoc vero adhuc magis phantasia implet, si fiat promiscue, & sine ordine. Confusio enim multitudinis opinionem generat. Siquidem quae ordine ostenduntur, aut proponuntur, tum ipsa magis finita apparent, tum certum praebent argumentum, nihil esse praetermissum. At contra, quae confusa praesentantur, non solum in se numerosa putantur, sed & suspicioni locum relinquunt, restare adhuc plura, quae omittantur.

Elenchus.

Fallit *Sophisma*. Primo, ubi quis ampliorē perceperit de re aliqua opinionem, quam pro vera rei ipsius magnitudine, Etenim cum hoc fit, distributio fallam illam opinionem destruet, & rem in veritate sua, non autem cum amplificatione, monstrabit.

Itaque si quis morbo aut dolore corripatur, horæ longiores ei videbuntur absque horologio, aut clepsydra, quam si iisdem mensurentur. Nam si tædium & vexatio morbi, tempus videri longius faciunt quam revera est; at computatio temporis errorem illum corrigit, & brevius facit, quam opinio illa falsa conceperat. Etiam in planitie, contra quam superius dictum est, aliquando evenit. Licet enim visus in principio viam ostendet breviorē sensui, quia indivisa est; tamē si ex eo obrepat opinio de longe minori intervallo quam reperitur: opinionis ejus vanæ frustratio efficit, ut videatur demum etiam, quam revera est, productior. Itaque si quis opinioni alicujus falsæ magnitudine rei cuiuspiam velificari cupiat, caveat à distributionibus, sed rem integram utique extollat. Fallit *Sophisma* secundo, si distributio ea distrahatur, non autē simul obvertetur, aut uno aspectu visum feriat. Itaque si flores in horro aliquo in plures torulos distinguantur, majoris quantitatis speciem præbent, quam si omnes in uno toro simul crescerent; Modo totuli illi oculis simul subjiciantur; Aliter enim unio distributioni distractæ prævalebit. Sic redditus eorum majores videntur, quibus prædia & latifundia sua vicina aut conjuncta sunt. Nam si spatium sita sint, non veniunt tam facile sub aspectum. Fallit *Sophisma* tertio, propter dignitatem unitatis, supra multitudinem. Omnis enim compositio, indigentia in singulis signum est certissimum, ubi illud usu venit:

Et quæ non profunt singula, multa juvant.

Itaque Mariæ partes potiores; *Martia, Martha, attendis ad plurima, unum sufficit.* Hinc illa fabula *Æsopi* de vulpe, & feli: jactabat enim vulpes, quætas artes haberet, & effugia, quibus se à canibus eriperet; Felis autem se unico tantum confidere auxilio dixit, utpote quæ tenuem scandendi facultatem haberet. Quod tamen reliquis illis vulpinis longè præstantius præsidium fuit; unde *Adagium*; *Multa novit vulpes, sed felis unum magnum.* Quin etiam in hujus fabulæ significatione morali idem

cernitur; Nam potenti & fido amico niti, plus præfidii habet, quam artes & astutiæ complurimæ.

Atque hæc exempli loco sufficient. Superest autem nobis ejusmodi *colorum* numerus etiam magnus, quos olim adolescentēs congeessimus: attamen sine illustrationibus suis, atque *Elenchiis*; quos hoc tempore concinnare non vacat: ideoque *colores* illos nudos, absque illustrationibus suis, (cum superiores isti vestiti prodeant) proponere, minimè nobis consentaneum videtur. Illud interim monemus, rem istam, qualiscunque ea videri possit, haud parvi, iudicio nostro, esse pretii; utpote quæ ex *Philosophia prima*, & ex *Rhetorica* participet. Atque de *signis popularibus*, sive *coloribus boni ac mali apparentis*, tam *simplicis*, quam *comparati*, hæc tenus.

Secunda *Collectio*, quæ pertinet ad *promptuam viam & desideratam*, ea est, quam Cicero (ut superius in *Logica* diximus) innuit; cum præcipit, ut in promptu habeantur. *Loci communes* in utramque partem disputati & tractati. Quales sunt, *Proverbia legi & Proferentia legi*, &c. Nos vero hoc præceptum etiam ad alia extendimus; ut non solum ad genus judiciale, sed etiam ad deliberativum & demonstrativum adhibeatur. Omnino hoc volumus, *Locos* omnes, quorum frequens est usus, (sive ad probationes & refutationes, sive ad suasiones, & dissuasiones, sive ad laudes & vituperia spectent) meditato jam haberi, eosque ultimis ingenii viribus, & tanquam improbe, & profus præter veritatem, attolli & deprimi. Modum autem hujus *Collectionis*, tam ad usum, quam ad breviter, optimè fore censemus, si hujusmodi *Loci* contrahantur in sententias quasdam acutas & concisas; tanquam glomos quosdam, quorum sila in fusorem discursum, cū res postulat, explicari possint. Atque similem quandam diligentiam in Seneca reperimus, sed in hypothesebus sive casibus. Ejus generis cum plurima parata habeamus, aliqua ad exemplum proponere visum est. Ea autem *Antitheta Rerum* nominamus.

Exempla Antithetorum.

NOBILITAS. I.

Pro.

Quibus virtus à Genere penitus insita est; si jam non mali esse nolunt, sed nequeunt. *Nobilitas* Laureæ, qua tempus homines coronat.

Antiquitatem etiam in monumentis mortuis veneramur; quanto magis in vivis?

Si *Nobilitatem* familiarum contempnas, quæ tandem erit differentia inter sobolem hominū, & brutorum?

Nobilitas virtutem invidia subducit, gratia tradit.

Forma. II.

Pro.

Deformes naturam ulcisci solent.

Et *Virtus* nil aliud, quam interna forma; & forma nil aliud, quam externa virtus.

Deformes se à contemptu, per malitiam utique suam, vindicare cupiunt.

Forma virtutes splendere facit, vitia rubere.

Juven-

Contra.

Raro ex virtute *Nobilitas*, rarius ex *Nobilitate* *Virtus*.

Nobiles Majorum deprecatione ad veniam sapius utuntur, quam suffragatione ad honores.

Tanta solet esse industria hominum novorum, ut *Nobiles* præ illis tanquam *Statua* videantur.

Nobiles in stadio respectant nimis sapere, quod mali cursoris est.

Contra.

Virtus, ut *gemma* nobilis, melius inseritur sine multo auro & ornatu.

Quod vestis lauta deformi, hoc forma improbo.

Similiter plerumque, leves sunt, quos forma ornat, & quos movet.

Contra.

Juventus. III.

Pro.

Prima cogitationes, & juvenum consilia, plus habent è Numine.

Senes sibi sapiunt magis: aliis, & Reipublica, minus.

Si conspici daretur, magis deformat animos quam corpora senectus.

Senes omnia metuunt, præter Deos.

Valetudo. IV.

Pro.

Cura valetudinis animam humilem facit, & corpori supplicem.

Corpus sanum, hospes animæ est; Aegrum, erga stularius.

Nel tam summas actionum promovet, quam prospera valetudo: at contra, infirma feriatur nimis.

Uxor & Liberi. V.

Pro.

Charitas Reip. incipit à familia.

Uxor & Liberi disciplina quadam humanitatis, at caelibes tetrici & severi.

Calibatus & Orbus ad nil aliud conferunt, quam ad fugam.

Marti sacrificat, qui liberos non procreat.

Cetera felices, in liberis fere infortunati sunt: ne Divina Sorti nimium appropinquent homines.

Divitiæ. VI.

Pro.

Divitiæ contemunt, qui desperant.

Invidia divitiarum, virtutem effecit Deam.

Dum Philosophi dubitant, utrum ad virtutem, an voluptatem omnia sint referenda, collige instrumenta virtusque.

Virtus per divitiæ virtutem in commune bonum.

Cetera bona provinciales habent administrationem, divitiæ sola generalem.

Honores. VII.

Pro.

Honores non Tyrannorum, (ut loquuntur) sed Providentiæ Divinae calculi sunt.

Honores faciunt & virtutes & vitia conspicua: itaque illas provocant, hæc refranant.

Non novit quisquam, quantum in virtutis cursu profecerit, nisi honores ei campum præbeant apertum.

Virtutis, ut rerum aëtarum, rapidus motus est ad locum, placidus in loco: Est autem virtutis locus honos.

Imperia. VIII.

Pro.

Felicitate frui, magnum bonum est, sed eam & alii impertiri posse, adhuc majus.

Reges non hominum instar, sed astrorum sunt. Nam & in singulos, & in tempora ipsa, magnum habent influxum.

Qui Dei vices gerunt, iis resistere, non tantum lese Majestatis Crimen est, sed Theomachia quadam.

Laus, Exillimatio. IX.

Pro.

Virtutis radij reflexi laudes.

Laus Honoris est, ad quem liberis suffragiis pervenitur.

Honores à diversis Politis conferuntur, sed laudes ubique sunt libertatis.

Vox populi habet aliquid Divinum. Nam quomodo aliter tot capita in unum conspirare possint?

Ne mireris, si vulgus verius loquatur, quam hono- ratiore; quia etiam tutius loquitur.

Natura. X.

Contra.

Juventus penitentia campus.

Ingenitum est juvenibus senilis auctoritatis contemp- tum; ut quisque suo periculo sapiat.

Tempus, ad qua consilia non advocatur, nec ratio habet.

Senibus Veneres mutantur in gratias.

Contra.

Sæpe convalescere, est sæpe juvenescere.

Excusatio valetudinis polychresta; ad quam etiam sani confugimus.

Nimis arcto fœdere corpus anima jungit sanitas.

Et lectus magna imperia administravit, & Leticia magnos exercitus.

Contra.

Qui uxorem duxit, & liberos suscepit, obsides fortuna dedit.

Generare, & liberi, humana sunt; creare, & opera, Divina.

Brutorum aternitas soboles: Virorum fama, merita, & instituta.

Oeconomica rationes, publicæ plerunque evertunt.

Aliquibus fortuna Priami placuit, qui suis omnibus superstes fuit.

Contra.

Divitiarum magnarum vel custodia est, vel dispensatio quadam, vel fama, at nullus usus.

Annon vides lapillis, & id genus delictis, fingi pretia, ut possit esse aliquis magnarum divitiarum usus?

Multi, dum divitiis suis omnia venalia fore crederent, ipsi in primis venerunt.

Non aliud divitiæ dixerim, quam impedimenta virtutis. Nam virtutis & necessaria sunt, & graves.

Divitiæ bona ancilla, pessima domina.

Contra.

Dum honores appetimus, libertatem exuimus.

Honores dant fere Potestatem earum Rerum, quas optima Condicio est Nolle proxima Non posse.

Honorum ascensu arduus, status lubrica, regressus præcepit.

Qui in Honore sunt, vulgi opinionem mutantur oportet, ut se ipsos beatos putent.

Contra.

Quam miserum, habere nil fere quod appetas, infinita que metuas.

Qui in Imperiis sunt, similes sunt Corporibus Cælestibus, qua magnam venerationem habent, requiem nullam.

Nemo humana sortis ad Deorum convivium admittitur, nisi ad Ludibrium.

Contra.

Fama deterior fudex, quam Nuncia.

Quid viro bono cum saliva vulgi?

Fama veluti furvius, levius attollit, solida mergit.

Infimarum virtutum apud vulgus laus est, medicarum admiratio; supremarum sensus nullus.

Laus magis ex ostentatione, quam ex merito: & ventosis magis accedit, quam realibus.

H 4

Contra.

Natura. X.

Pro.

Consuetudinis progressus est Arithmeticus, Natura Geometricus.

Ut in Rebus publicis se habent Leges communes erga consuetudines, eodem modo in singulis se habet Natura ad Consuetudinem.

Consuetudo contra naturam, quasi Tyrannis quaedam est: & cito ac levi occasione corrumpit.

Fortuna. XI.

Pro.

Virtutes aperta laudes pariunt, occulta fortunas.

Virtutes officiorum laudes pariunt: salutatum, fortunas.

Fortuna veluti galaxia, hoc est, nodus quarundam obscurarum virtutum, sine Nomine. Fortuna saltem ob filias suas honoranda est, confidentiam scilicet, & auctoritatem.

Vita. XII.

Pro.

Absurdum est, Accidentia Vitae magis amare, quam vitam ipsam.

Præstat ad omnia, etiam ad virtutem, curriculum longum, quam breve.

Absque spatiis vitæ majoribus, nec perficere datur, nec perdiscere, nec pænitere.

Superstitio. XIII.

Pro.

Qui zelo peccant, non probandi, sed tamen amandi sunt.

Mediocritates moralibus debentur: extremitates Divinis.

Superstitiosus, Religiosus Designatus.

Fabulosissima quæque Portenta cuiusvis Religionis, citius crediderim: quam hæc omnia sine Nymine fieri.

Superbia. XIV.

Pro.

Superbia etiam vitii infociabilis: atque ut venenum veneno, ita haud pauca vitia superbia expelluntur.

Facilis, etiam alienis vitii obnoxius est: Superbus tantum suis.

Superbia, si ab aliorum contemptu ad sui contemptum ascendit, fiet demum Philosophia.

Ingratitudo. XV.

Pro.

Crimen ingrati animi, nil aliud est, quam perspicacia quædam in causam beneficii collati.

Dum grati erga quosdam esse volumus, nec ceteris iustitiam præstamus, nec nobis ipsis Libertatem.

Benefici gratia eo minus reddenda est, quod de pretio non constat.

Invidia. XVI.

Pro.

Naturale exprobrationem fortuna sua odisse. Invidia in Rebus pub. tanquam salubris ostracismus.

Impudicitia. XVII.

Pro.

Zelotypia debetur, quod castitas sit facta virtus.

Multa

Contra.

Cogitamus secundum naturam, loquimur secundum Præcepta: sed agimus secundum Consuetudinem.

Natura Pedantius quidam est, Consuetudo Magistratus.

Contra.

Stultitia unius, fortuna alterius.

In fortuna illa præcipue laudaverim, quod cum eligat, non inueatur.

Viri Magni, dum invidiam virtutum suarum declinarunt, inter fortuna cultores reperiuntur.

Contra.

Philosophi, dum tantum apparatus adversus mortem colligunt, ipsam magis timendam effecerunt. Mortem homines timeant, quia nesciunt, ut pueri tenebras.

Non invenias inter humanos affectum tam pusillum, qui si intendatur paulo vehementius, non mortu metum superet.

Mori velle, non tantum fortis, aut miser, aut prudens, sed etiam fastidiosus potest.

Contra.

Ut Simia, similitudo cum homine, deformitatem addit: ita Superstitio similitudo cum Religione.

Quale odium est affectationis in civilibus, tale superstitio in Divinis.

Præstat nullam habere de Diis opinionem, quam contumeliosam.

Non Epicuri Schola, sed Stoa, veteres Respublicas perturbavit.

Non cadit in mentem humanam, ut sic merus Atheista Dogmate: sed magni Hypocrita, sunt viri Atheista: qui Sacra perpetuo contrecant, sed nunquam verentur.

Contra.

Hedera virtutum ac bonorum omnium superbia, Cetera vitia virtutibus tantum contraria: Superbia sola contagiosa.

Superbia optima vitiarum conditione caret, id est, latebris.

Superbus, cum ceteros contemnit, se interius negligit.

Contra.

Crimen ingrati animi, non supplicio coercetur, sed furis permittitur.

Arctiora sunt vincula beneficiorum, quam officiorum: quare, qui ingratus, etiam iniustus, & omnia.

Ea est conditio humana: Nemo iam publica fortuna natus est, quin privata & Gratia, & Vindicta, se omnino debeat.

Contra.

Invidia Festos dies non agit.

Nemo virtuti invidiam reconciliaverit præter mortem.

Invidia virtutes laboribus exercet, ut funo Herculem.

Contra.

Pessima Circes transformatio, impudicitia.

Impu-

*Multa tristitia opus est, ut quæ Venerem rem se-
riam putet.*

*Quid vel diat partem, vel munditie speciem, vel
superbie filiam, inter virtutes collocas?*

*Amorum, ut arium sylvestrium nulla proprietatis
est, sed jus possessione transfertur.*

Crudelitas. XVIII.

Pro.

*Nulla virtutū tam sapere ea est, quam Clementia.
Crudelitas, si à vindicta est Justitia est: si à pericu-
lo, prudentia.*

*Qui Misericordiam inimico impertit, sibi dene-
gat.*

*Non sapius Phebotomia necessaria sunt in curati-
onibus, quam cades in civilibus.*

Gloria vana. XIX.

Pro.

*Qui suas laudes appetit, aliorum simul appetit uti-
litates.*

*Qui tam sobrius est, ut nihil alienum curet, vereor
ne & publica aliena putet.*

*Ingenia in quibus aliquid inane est, facilius curam
Reipubl. recipiunt.*

Justitia. XX.

Pro.

*Imperia & Politia, Justitia tantum addita-
menta sunt: Si enim Justitia aliter possit exer-
ceri, illis minime fuerit opus.*

*Justitia debetur, quod homo homini sit Deus,
non lupus.*

*Justitia est vitia tollere non possit, tamen
hoc efficit, ut non ledant.*

Fortitudo. XXI.

Pro.

Nil terribile nisi ipse timor.

*Nil aut in voluptate solidum, aut in virtute muni-
tum, ubi timor infestat.*

*Qui pericula apertis oculis intuetur, ut excipiat,
adverit & ut evitet.*

*Cetera virtutes nos à dominatu liberant vitiorum,
fortitudo sola à diminatu fortuna.*

Temperantia. XXII.

Pro.

Eadem fere vis abstinendi & sustinendi.

*Vniformitates, concordia, & mensuratio-
num, caelestia sunt, & characteres aternitatis.*

*Temperantia, velut frigora salubria, animi
vires colligit & firmat.*

*Exquisiti & vagi sensus Narcoticis indigent:
similiter & affectus.*

Constantia. XXIII.

Pro.

Basis virtutum constantia.

Miser est, qui qualis ipse futurus sit, non novit.

*Imbecillitas humani judicij, rebus ipsis constare
non potest: quare saltem sibi constet.*

Etiā vitii decus aspiciat constantia.

*Si ad fortuna Inconstantiam accedat etiam incon-
stantia mentis, in quantum tenebris vivitur?*

*Fortuna, tanquam Proteus, si perseveres, ad for-
mam redit.*

Magnani-

*Impudicus pro fusus reverentiam sui perdidit: quod
frantum est omnium vitiorum.*

*Omnis, ut Paris, qui formæ optionem faciunt, pru-
dentia & potentia jacturam faciunt.*

*In Veritatem non vulgarem incidit Alexander:
cum Somnum & Venerem, Mortis Arrhabones esse
dixit.*

Contra.

Cadibus grassari, aut Fera, aut Furia est.

*Crudelitas viro bono semper fabulosa esse vi-
detur, & fictio Tragica.*

Contra.

*Gloriosi semper factiosi, mendaces, mobiles,
nimij.*

Thraso Gnathonis præda.

*Turpe est proco sollicitare ancillam: est autem
virtutis ancilla Laus.*

Contra.

*Si hoc est justum esse; Quæ tibi fieri nolis, ea alteri
non facere, Clementia demum Justitia est.*

*Si suum cuique tribuendum est, certe & venia hu-
manitati.*

*Quid mihi aequitatem narras, cum sapienti omnia
in aequalia sint?*

*Considera qualis reorum conditio fuerit apud Ro-
manos & pronuncia, justitiam à Reipubl. non esse.*

*Vulgaris ista Justitia Politiarum, Philosophus in
aula: hoc est, facit tantum ad Reverentiam Imperan-
tium.*

Contra.

Praeclara virtus velle perire, ut perdas.

Praeclara virtus quæ etiam ebrietas inducit.

Vitæ suæ prodigius, alienæ periculosus.

Virtus ferrea atatis fortitudo.

Contra.

*Negativa ista virtutes non placent: nam Inno-
centiam præstant, non merita.*

Languet mens, qua excessibus caret.

*Amo virtutes, quæ excellentiam actionis indu-
cunt, non hebetudinem passionis.*

*Cum consonantes animi motus ponis, paucos ponis:
Nam pauperis est numerare pecus.*

*Ista (non uti, ut non appetas: Non appetere, ut non
timeas) pusillanimitas sunt & diffidentia.*

Contra.

*Constantia, ut janitrix morosa, multa utilia
judicia abigit.*

*Aequum est, ut constantia res adversas bene
toleret; nam fere inducit.*

Stultitia brevissima, optima.

Contra

Magnanimitas. XXIV.

Pro.

Si animus semel generosos fines optaverit, statim non modo virtutes circumstant, sed & Numina. Virtutes ex habitu, aut praeceptis gregales sunt: ex fine, Heroica.

Scientia, Contemplatio. XXV.

Pro.

Ea demum voluptas est secundum Naturam, cuius non est satietas.

Dulcissimus prospectus in errores aliorum subjacentes.

Quam bonum est, orbem mentis habere concentricos Univerſo?

Omnes affectus pravi, falsa aſtimationes sunt: atque eadem sunt bonitas & veritas.

Litera. XXVI.

Pro.

Si de rebus minutis libri scripti forent, vix ullus esset experientia usus.

Lectio est conversatio cum prudentibus: Actio fere cum stultis.

Non inutiles scientia existimanda sunt, quarum in se nullus est usus, si ingenia acuant, & ordinant.

Promptitudo. XXVII.

Pro.

Opportuna prudentia non est, quae celeris non est.

Qui cito errat, cito errorem emendat. Qui ex composito & non obiter prudens est, nil magni facit.

Taciturnitas in Secretis. XXVIII.

Pro.

Taciturno nil reticetur, quia omnia tuto communicantur.

Qui facile loquitur quae scit, loquitur & quae nescit.

Secretis etiam mysteria debentur.

Facilitas. XXIX.

Pro.

Amo virum alieno affectui obnoxium, sed tamen iudicium ab obsequio evocantem.

Flexibilem esse, ad naturam auri proxime accedit.

Popularitas. XXX.

Pro.

Prudentibus eadem fere placent: at stultorum varietati occurrere, prudentia est.

Colere populum, est coli.

Qui ipsi magni viri sunt, neminem unum fere habent, quem vereantur, sed populum.

Loquacitas. XXXI.

Pro.

Qui silet, aut alios habet pro suspectis, aut suspectus est ipse sibi.

Custodie omnes infelices; miserrima silentij.

Silentium stultorum virtus: itaque recte ille silentij: Si prudens es, stultus es; si stultus, prudens.

Silentium, veluti nox, insidius opportunum.

Silentium in profuente sanissima.

Silentium solitudinis genus.

Opinioni se venditat, qui silet.

Silentium

Contra.

Magnanimitas est virtus poetica.

Contra.

Contemplatio, speciosa inertia.

Bene cogitare, non multo melius est, quam bene somnare.

Orbem Numen curat, tu patriam.

Vir politicus etiam Contemplationes ferit.

Contra.

In Academia discunt credere.

Qua unquam ars docuit temporum artis usum? Sapere ex regula, & experientia, plane contraria rationes sunt: ut qui alteri assuetus sit, ad alterum sit ineptus.

Artis sapissimè ineptus usus est, ne sit nullus.

Hoc ferè omnes Academici habent, ut ex qualibet re soleant agnosere quod faciant, & non addiscere quod nesciant.

Contra.

Prudentia non alte petitur, quae praesto est.

Prudentia, ut vestis, levis, quae expedita.

Cujus consilia non maturat deliberatio, nec prudentiam atas.

Qua ad breve tempus excogitantur, ad breve tempus placent.

Contra.

Varietas morum optime animum collocat in secreto.

Taciturnitas confessoris virtus.

Taciturno omnia reticentur; quia silentium respondentur.

Tectus, ignoto proximis.

Contra.

Facilitas, iudicij quaedam inepta privatio.

Facilium beneficia, debita videntur; negationes, injuria.

Sibi gratiam habet, qui à facili aliquid impetrat. Facilem omnes Difficultates premunt; nam omnibus se implicat.

Facilis fere se respicit cum pudore.

Contra.

Qui valde cum stultis congruit, ipse suspectus esse potest.

Qui turba placet, fere & Turbas miscet.

Nil moderatum vulgo gratum est.

Infima assentatio est assentatio vulgi.

Contra.

Silentium verbis, & gratiam addit, & auctoritatem.

Silentium, veluti somnus quidam, alit prudentiam.

Silentium fermentatio cogitationum.

Stylus prudentiae silentium.

Silentium ambit veritatem.

Diffimula-

Silentium, nec pravās cogitationes egerit, nec bonas distribuit.

Disimulatio. XXXII.

Pro.

Disimulatio compendiarīa sapientia.
Non idem dicere, sed idem spectare debemus.
Etiam in animo deformis nuditas.
Disimulatio & deiori est, & praesidio.
Sepes consiliorum, disimulatio.
Aliquis bono suo falluntur.
Qui indissimulante omnia agit aequae despicit: nam plurimi, aut non capiunt, aut non credunt.
Indissimulatio nihil aliud, quam animi impotentia.

Audacia. XXXIII.

Pro.

Docet improbare, qui verecundatur.
Quod a deo oratori, ad audacia viro civili, primum, secundum, tertium.
Confidentem verecundiam amo, accusantem odii.
Confidentia morum, animos promptius sociat.
Placet obscurus vultus, & perspicua oratio.
Ceremoniae. Puncti. Affectatio. XXXIV.

Pro.

Vultus & gestus decora moderatio, verum condimentum virtutis.
Si & in verbis vulgo paremus, quidam in habitu, & gestis?
Qui in levibus, & quotidiana consuetudine, decus non retinet, sic licet vir magnus, non tamen, hunc tantum certis horis sapere.

Virtus & prudentia sine punctis, velut peregrina lingua sunt: nam vulgo non intelliguntur.

Qui vulgi sensum per congruitatem non novit, is, si nec per observationem noverit, omnium stultissimus est.

Puncti Translatio sunt, virtutis in linguam vernaculam.

Joci. XXXV.

Pro.

Oratorum aya jocus.
Qui in omnibus modestum leporem miscet, libertatem animi retinet.
Res est supra opinionem Politica, facile transire à joco ad serium, à serio ad jocum.
Veritatis, alius non perventura, saepe vehiculum jocus.

Amor. XXXVI.

Pro.

Annon vides, omnes se querere? at amans solus se invenit.
Non est melior ordinatio animi, quam ex imperio affectus alius in signis.
Qui sapit, Desiderium querat; nam qui non aliquid insigniter appetit, ei omnia ingrata sunt, & ratio plena.

Quidam in Unitate acquiescit, at Unus?

Amicitia. XXXVII.

Pro.

Eadem facit amicitia, qua fortitudo; sed suavis.
Suave Condimentum omnium bonorum amicitia.
Pessima solitudo, non veras habere amicitias.
Digna male fidei ultio, amicitia privari.

Adulatio. XXXVIII.

Pro.

Adulatio magis ex more, quam ex malitia.

Landando

Contra.

Cum cogitare secundum rerum veritatem non possimus, at loquamur secundum cogitationem.

Quibus artes civiles supra captum ingenij sunt, is disimulatio pro prudentia erit.

Qui disimulat, praecipuo ad agendum instrumento se privat, Fide.

Disimulatio disimulationem invitat.

Qui disimulat, liber non est.

Contra.

Audacia stultitiae viator.

In verecundia inutilis, nisi ad imposturam.

Confidentia stultorum imperatrix, prudentium scurra.

Audacia est stupor quidam sensus; cum malitia voluntatis.

Contra.

Quid deformius, quam scenam in vitam transferre.

Ex ingenuitate decorum, ex arte odium.

Magis placent cernissatae buccae, & calami-strata coma, quam cernissati & calami-strati mores.

Qui animum ad tam exiles observationes applicat, magne cogitationis capax non est.

Affectatio Ingenuitatis, pueredo lucens.

Contra.

Istos deformitatum ac concinnitatum aucupes quis non contemnat?

Rerum magnitudinem eluere joco, improbum artificium est.

Jocosum considera, cum risu desituti sunt.

Facetisti fere non penetrant ultra superficiem rerum; ubi joci sedes est.

Ubi jocus ad seria momenti aliquid habet, ibi levitas puerili est.

Contra.

Amori multum debet scena, nihil Vita.

Nil tam varij nominis est, quam amor. Nam res, aut tam stulta est, ut se nesciat, aut tam turpis, ut se fucos condat.

Odi istos monophrontistas.

Augusta admodum contemplatio amor.

Contra.

Qui amicitias arctas copulat, novas necessitates sibi imponit.

Animi imbecillius est, partiri fortunam.

Contra.

Adulatio stylus servorum.

Adulatio

Laudando institueret, semper formula fuit debita potentioribus.

Vindicta. XXXIX.

Pro.

Vindicta privata, iustitia agrestis.
Qui vim rependit, legem tantum violat, non hominem.
Utilis metus ultionis privata; Nam leges nimium saepe dormiunt.

Innovatio. XL.

Pro.

Omni medicina innovatio.
Qui nova remedia fugit, nova mala opperitur.
Novator maximus tempus; quoniam igitur tempus imitemur?
Exempla remota inepta sunt; Recentia corrupta & ambitiosa.
Imperitis & contentiosis permittite, ut ad exempla res agant.
Sicut qui nobilitatem in familiam introducunt, digniores fere sunt posteris: ita novationes rerum plerumque, praestant iis, quae ad exempla fiunt.
Morosa morum retentio, res turbulenta est, aequae ac novitas.

Cum per se res mutantur in deterius, si consilio in melius non mutantur, quoniam finis erit mali?

Moris servi, temporis ludibria.

Mora. XLI.

Pro.

Fortuna multa festinanti vendidit, quibus morantem donat.
Dum initia rerum amplecti properamus, umbras prensamus.
Fluctuantibus rebus advertendum, inclinantibus agendum.
Prima actionum Argo committenda sunt, extrema Briareo.

Praeparatio. XLII.

Pro.

Qui parvis copiis rem magnam aggreditur, fingit opportunitatem, ut speret.
Parvis apparatus non fortuna, sed prudentia committitur.

Principiis obstate. XLIII.

Pro.

Plura pericula fallunt, quam vincunt.
Minus operis est, periculo remedium adhibere, quam progressus ejus observare & custodire.
Non jam leve est periculum, si leve videatur.

Consilia violenta. XLIV.

Pro.

Qui lenem istam prudentiam amplectuntur, iis augmenta mali salubria sunt.
Necessitas, quae violenta consulit, eadem exequitur.

Suspicio. XLV.

Pro.

Dissidentia, nervi prudentiae; at suspicio medicamentum arthriticum.
Merito ejus fides suspecta est, quam suspicio laesificat. Suspicio fragilem fidem solvit, fortem intehdit.

Verba

Adulatio calx vitiorum.

Adulatio aucupij illud genus; quod similitudine vocis, Avis fallit.

Adulationis deformitas comica, nocumentum tragicum.

Auribus mederi, difficillimum.

Contra.

Qui injuriam fecit, principium malo dedit; qui reddidit, modum abstulit.

Vindicta, quo magis naturalis, eo magis coercenda.
Qui facile injuriam reddit, is fortasse tempore, non voluntate, posterior erat.

Contra.

Novi partus deformes sunt.

Nullus auctor placet; praeter tempus.

Nulla novitas absque injuria; nam praesentia convellit.

Quae usu obtinuerit, si non bona, at saltem apta inter se sunt.

Quis novator tempus imitatur, quod novationes ita insinuat, ut sensus fallant?

Quod praeter spem evenit, cui prodest, minus acceptum; cui obest, magis molestum.

Contra.

Occasio primum ansam vasis porrigit, deinde ventrem.

Occasio instar Sibyllae minuit oblatum, pretium auget.

Celeritas, orci galea.

Quae mature fiunt, judicio fiunt; quae sero, per ambitum.

Contra.

Optimus terminus parandi, prima occasio agendi, Nemo speret, se fortunam apparatus ligare posse.

Alteratio apparatus & actionis, Poltica sunt: Distinctio tumida & infelix.

Magnus apparatus, prodigium & temporum, & rerum.

Contra.

Docet periculum progredi, qui accingitur, & periculum figit remedium.

Etiam in remediis periculis, levia pericula subsistunt.

Praestat cum paucis remediis, quae invaluerunt, rem habere: quam cum minus singulorum.

Contra.

Omne remedium violentum, pragnans novi mali.

Violenta consilia nemo dat, praeter iram & metum.

Contra.

Suspicio fidem absolvit.

Suspicionum intemperies est Mania quaedam Civilis.

Contra.

Verba Legis. XLVI.

Pro.

Non est interpretatio, sed divinatio, quæ recedit à litera.

Cum receditur à litera, iudex transit in legislatorem.

Pro Testibus contra Argumenta. XLVII.

Pro.

Secundum Oratorem, non secundum causam pronuntiat, qui argumentis nititur. Qui argumentis potius credit, quam testibus: etiam Ingenio magis debet fidere, quam sensui.

Tutum foret argumentis credere si homines nihil absurdi facerent.

Argumenta, cum sint contra testimonia, hoc præstant, ut res miræ videatur, non autem ut vera.

Atque hæc Antitheta, (quæ nunc proposuimus) fortasse tanti non fuerint. Sed cum jam olim parata & collecta à nobis essent, nolimus diligentia nostræ juvenilis fructum perire: Præsertim cum, (si quis acutius introspiciat) semina sunt, non flores. In illo autem adolescentiam plane spirant, quod sint in morali, sive demonstrativo genere, uberiora; in deliberativo, & judiciali, per pauca.

Tertia Collectio, quæ pertinet ad promptuariam, atque etiam desideratur, est ea, quam vocare placet, *Formularum Minorum*. Illæ autem sunt, veluti vestibula, posticæ, ante-camera, recameræ, transitus, &c. Orationis, quæ indiscriminatim omnibus subjectis competere possint. Quales sunt præfationes, conclusiones, digressiones, transitiones, promissiones, declinationes, & plurima ejusmodi. Quemadmodum enim in ædificiis plurimum facit & ad voluptatem, & ad usum, ut frontispicia, gradus, ostia, fenestræ, aditus, transitus, & hujusmodi, commode distribuuntur; eodem modo etiam in oratione fit, ut additamenta & interpositiones istæ, (sive core & perite formentur & collocentur) plurimum tum gratiæ, tum commoditatis, universæ orationis structuræ adiciant. Harum *Formularum* Exemplum unum aut alterum proponemus, neque diutius illis immorabimur. Etsi enim sint res haud exigui usus, tamen cum nihil in his addamus de nostro, sed tantum *formulas* nudas, ex Demosthene, aut Cicero, aut alio quopiam selecto Auctore describamus; inferius quiddam videntur, quam ut in eo tempus teramus.

Exempla *Formularum minorum*.

Conclusio Deliberativæ.

Sic & culpam præteritam sua erit redimere, & futuris incommodis eadem opera prospicere.

Partitionis accuratæ Corollarium.

Vicines intelligant, nihil me & subterfugere voluisse reticendo, aut obscurare dicendo.

Transitio cum Monito.

Verum hæc ita prætereamus, ut tamen intuentes & respicientes, relinquamus.

Præoccupatio contra opinionem inveteratam.

Faciæ, ut intelligatis in tota causa, quid res ipsa tulerit, quid error affinxerit, quid invidia conflaverit.

Hæc pauca enumerasse, ad Exempla, satis fuerit: cum quibus *Appendices Rhetoricæ*, quæ ad *Promptuariam* spectant, concludimus.

Contra.

Ex omnibus verbis eliciendus est sensus, qui interpretetur singula.

Pessima tyrannis lex in equuleo.

Contra.

Si testibus credendum sit contra argumenta, sufficit, tantum judicem esse, non surdum.

Argumenta antidotum contra venena testimoniorum.

Is probationibus tuisissime creditur, quæ rarissime mentiuntur.

CAP. IV.

Appendices generales duæ Traditivæ: Critica; & Pædagogica.

Superfunt duæ appendices *Traditivæ* in genere; Altera *Critica*, Altera *Pædagogica*. Sicut enim pars *Traditivæ* præcipua in *Scriptio Librorum* consistit, ita pars ejus relativa in *Librorum* versatur *Lectione*: *Lectio* autem, vel *Magistrorum* ope regitur, vel industria cujusque propria perficitur; Atque huic rei inserviunt *Doctrinæ* illæ, quas diximus, duæ.

Ad *Criticam* spectant, primo *Authorum probatorum* imata *Correctio*, & emendata *Editio*; quibus & ipsorum *Authorum* honor vindicatur, & *Studiosis* lumen præfertur. Qua tamen in re *studii* haud parum detrimenti intulit quorundam hominum diligentia temeraria. *Criticis* enim haud paucis mos est, ubi incidunt in quidpiam, quod non intelligunt, vitium statim in exemplari supponere. Veluti in illo loco *Taciti*: Cum quædam *Colonia* jus *Ayli* apud *Senatum* assereret, narrat *Tacitus*, non æquis admodum auribus, quæ ab iis proferebantur, fuisse ab *Imperatore* & *Senatu* audita: Itaque *Legati*, causa diffisi, bonam pecuniæ summam *Tito Vinio* dederunt, ut eis patrocineretur. Hoc itaq; pacto res obtinuit: *Tum* (inquit *Tacitus*) *Dignitas & Antiquitas Colonia* valuit: quasi *Argumenta*, quæ antea levia videbantur, accedente prætio novum tum pondus accepissent. At *Criticus* quidam, non ex infimis, verbum *Tum* expunxit, & *Tantum* tepoluit. Atque hac prava *Criticorum* consuetudine factum est, ut (quod non nemo prudenter notavit) *Exemplaria* maxime castigata sine sæpenumero minime omnium casta. Quinimo, ut verum dicamus, nisi *Critici* fuerint eruditi in *Scientiis* illis, de quibus *Libri* ab ipsis editi tractant, periculo diligentia eorum non vacat.

Secundo ad *Criticam* spectant, *Authorum* *Interpretatio* & *Explicatio*, *Commentarii*, *Scholia*, *Notæ*, *Spicilegia*, & similia. In istiusmodi autem laboribus, pessimus ille *Criticorum* nonnullos quasi motibus invasit, ut multa ex obscurioribus transfiliant, in fatiis vero perspicuis ad fastidium usque immorentur, & expatiantur. Scilicet, non tam illud agitur, ut *Author* ipse illustretur, quam ut *Criticus* ille multiplicem suam eruditionem, & variam lectionem, ubique atrepta occasione, ostendet. Optandum imprimis foret, (licet hæc res ad *Traditivam* principalem, non ad *appendices* pertineat) ut qui *Argumenta* obscuriora & nobiliora pertractet *Scriptor*, suas ipse *explicationes* subjungat, ut

I & tex-